

Lær sparing av én million nordmenn

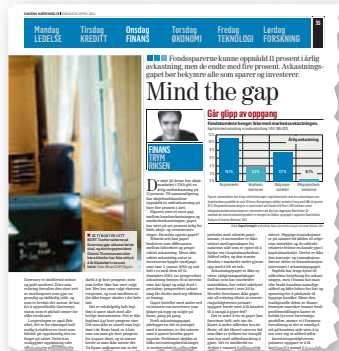
INNLEGG
Finans

DN 23. april skrev Trym Riksen i Formuesforvaltning at amerikanske fondssparere kunne oppnådd 11 prosent i årlig avkastning de siste 30 årene, men endte med kun fire prosent. Årsaken er konsekvent dårlig timing – investorene kjøper på topp og selger på bunn.

Jeg deler Riksens bekymring for at privat sparing gjøres feil og at mange går i denne fellen. Samtidig gleder jeg meg over at drøyt én million nordmenn som har innskuddspensjon ikke går i denne fellen, snarere tvert imot.

Det norske fondsmarkedet har eksistert i over 30 år, innskuddspensjon har bare eksistert i drøyt ti år. Til tross for langt kortere levetid er det i dag omtrent like mye penger i innskuddspensjon som i privatpersoners verdipapirfond – om lag 100 milliarder. Pengene i innskuddspensjon spares typisk også i fond. En viktig forskjell er at pengene gjennom pensjonsordningene spares på en bedre måte enn private sparepenger.

Storebrands tiårshistorikk for innskuddspensjon viser at avkastningen for den mest vanlige pensjonsporteføljen er 6,5 prosent årlig i perioden. Da er halvparten av pengene plassert i aksjer og den andre halvparten i renter og eiendom. Sammenligner vi med avkast-

DN 23. april.

ningen på en månedlig spareavtale – som innskuddspensjon i realiteten er – er den årlige avkastningen 7,2 prosent i samme tiårsperiode. Norske pensjonssparerne lykkes dermed langt bedre enn de amerikanske fondssparerne.

Det er to viktige forklaringer på de sterke tallene. For det første så sparer arbeidsgiverne hver måned på vegne av sine ansatte, som gjør at man kjøper både i oppgangs- og nedgangsperioder. For det andre rebalanseres spareløsningene jevnlig, slik at man faktisk tenderer til å selge aksjer på topp og kjøpe på bunn, i motsetning til de amerikanske (og antagelig norske) fondskundene.

Både norske og utenlandske investorer har litt å lære om sparing av de over én million nordmennene som har innskuddspensjon.

■ *Lars-Erik Eriksen, investeringsdirektør i Storebrand*

Ja til audit

■ ■ ■ Lærerne bør ønske «audition» velkommen. Jobbsimulering er en av de beste metodene for å unngå feilansettelser, skriver **Rune Rimol** i Assessit.

INNLEGG
Rekruttering

Ullern videregående skole kritiseres i DN 25.04 av fagforeningene for å bruke «audition» i utvelgelse av lærere. Rektor Pål Riis og Ullern bør imidlertid roses for å heve kvaliteten på lærerutvelgelsen med metoder som forlengst er etablert som beste praksis i næringslivet.

Metoden Ullern videregående skole nå tar i bruk, er det vi kaller en jobbsimulering eller «work sample». Forskningen har vist oss at dette er en av de metodene som i størst grad predikerer fremtidig jobbprestasjon. Ved å inkludere jobbsimuleringer i en utvelgelsesprosess, reduserer du altså risikoen for feilansettelse betydelig.

Poenget er at du i en jobbsimulering lar kandidaten få muligheten til å vise i praksis de relevante kompetansene han/

POSITIV TIL AUDITION. Rune Rimol i konsulentbyrået Assessit.

hun innehar, og ikke bare fortelle om dem i et intervju. Det er fullt mulig å tenke seg en lærerkandidat med sterke formelle kvalifikasjoner (karakterer, lang undervisningserfaring) som likevel ikke lykkes i praksis i møte med elevene. I næringslivet ser vi jevnlig at kandidater til lederstillinger kan snakke godt for seg i intervjuet, men faller igjennom når de skal demonstrere sine kommunikasjonsferdigheter i en fiktiv medarbeidersamtale. Det er grunn til å tro at lignende kan skje i rekruttering av lærere.

Granås og Handal, fra henholdsvis Skolenes landsfor-

bund og Utdanningsforbundet, stiller seg kritisk til metoden. Argumentene som anføres, er at man er usikker på om dette «gir ny og viktig informasjon», og at det ikke måler de egenskapene man trenger for å skape et godt samarbeid med elevene på lang sikt. For det første er det generelt sterke bevis for at jobbsimulering som metode tilfører ny og viktig informasjon. Som en følge av dette legger stadig flere vekt på slike metoder i rekruttering og utvelgelse, både i næringsliv, offentlig forvaltning og frivillig sektor. Jobbsimulering har vært benyttet i utvelgelse i minst et halvt århundre og brukes over hele verden. Metoden brukes blant annet i utvelgelse av fredsmevlere i FN. Ullern videregående skole gjør således ikke annet enn å støtte seg på beste faglige kunnskap. Det er naturligvis relevant å spørre om en prøveundervisning sier noe om sannsynligheten for at lærerkandidaten vil lykkes med elevene over tid. Det

Fremmer algebra

INNLEGG

Kluge, Dolonen og Gilje skrev 24. april om begrensningene til DragonBox som læremiddel i skolen. Deres forskning konkluderer med at elever har større læringsutbytte av «Kikora», som er mer lik tradisjonell algebraundervisning. Det er interessant, men legger feil premisser for hvordan kunnskapsspill bør brukes.

DragonBox, og andre læringsfremmende spill, må være et supplement, ikke erstatning, for tradisjonell undervisning. Spillet introduserer algebra på en myk måte og bringer inn matematiske tegn og språk etterhvert. Mange opplever at teppet går ned når de ser en ligning. Spill kan øve inn prinsipper og bryte gjennom barrieren. Folk lærer på forskjellige måter, og derfor er det viktig med ulike undervisningsmetoder.

Norge er den nasjonen i OECD som introduserer algebra senest i skoleløpet, ved åttende trinn. Det bør introduseres tidligere. Algebra er en hjørnestein i forståelsen av matematikk og et modningsfag som elevene

■ Hvorfor sliter norske elever i matematikk?

Følg debatten

trenger tid med. DragonBox er for alderen 5+ og viser at det er mulig å lære matematiske prinsipper mye tidligere enn vi gjør i dag.

I tillegg til svake resultater på internasjonale tester har antallet som velger den vanskeligste matematikken på videregående falt dramatisk de siste årene. Med mindre vi snur denne trenden vil antallet som tar sivilingeniørstudiet synke, rett og slett fordi det er for få som kan søke.

Vi må øke mattekunnskapen og matteentusiasmen. Får vi ikke snudd trenden, vil det ramme både arbeidslivet, kunnskaps-samfunnet og velferdsstaten.

■ *Jørn Sund-Henriksen, kompetansedirektør i Norges Rederiforbund.*

ion!

■ **PÅ PRØVE.** Vegard Torp Lien er på jobbintervju på Ullern videregående skole. Det foregår ved at han underviser en klasse mens rektor, realfagsansvarlig og kjemilærer observerer. Skolen får både kritikk og ros for metoden.
Foto: Fredrik Bjercknes

■ ■ ■ Oljefondet har hatt en «aktiv avkastning» på 0,3 prosent i året. Fondet har imidlertid ikke hatt mer-avkastning av betydning. Forvirret? Det har du grunn til å være.

Begrepsforvirring

**FINANS
ESPEN
SIRNES**

Begrepet «aktiv avkastning» betyr at avkastningstallene ikke risikostjusteres slik lærebøkene anbefaler. Begrepet dukket opp i en rapport fra 2009 skrevet av tre meget kompetente professorer for Finansdepartementet i 2009. I en ny rapport av professorene Ang, Brant og Denison er begrepet videreført slik at fondets prestasjoner måles uten å kontrollere for risiko.

Risiko er viktig. En skihopper som velger lavere avkastning, får kompensert i form av ekstra meter. På samme måte må avkastning justeres for risiko for at prestasjonene til fondsforvaltere skal være sammenlignbare.

Det er imidlertid ikke all risiko som er relevant. It-selskapet Birdstep Technology er en høyrisikoaksje. Den har hele fem ganger mer risiko enn DNB-aksjen. Overraskende nok er det likevel DNB-aksjen som gir deg høyest forventet avkastning. Forventet avkastning for DNB-aksjen er godt over det dobbelte av Birdsteps.

Årsaken er at investorene ikke bryr seg så mye om Birdsteps risiko. Denne aksjen beveger seg nemlig helt i takt med de andre selskapene på børsen. For DNB-aksjen er det motsatt. Den følger børsens bevegelser nesten slavisk.

For en investor er DNBs risiko farlig. Når det går dårlig med DNB, går det sannsynligvis dårlig med resten av porteføljen. Dette kalles markedsri-

siko, og investorer liker det ikke. For å tiltrekke seg investorer må DNB-aksjer derfor levere en avkastning som er betydelig bedre enn Birdsteps.

Markedsrisikoen måles med «beta». Børsindeksen har en beta identisk lik én. Betaen er større enn én for selskaper med mye markedsrisiko, slik som DNB. Birdstep har en veldig lav beta på bare 0,54.

Oljefondet har en beta på 1,06 for hele fondet. Fondet har dermed tatt mer risiko enn markedet, noe som forklarer det meste av fondets meravkastning på 0,2 prosent etter kostnader. Den risikostjusterte avkastningen er derfor omtrent lik null.

Egentlig skal fondet ha en beta lik én, slik som markedet. Årsaken til den høye betaen finner vi i en tabbe fondet gjorde før finanskrisen.

Med «aktiv avkastning» som prestasjonsmål forvandles fadesen på et merkelig vis til en bragd

Fondets obligasjonsportefølje følger en indeks som domineres av relativt sikker statsgjeld. Avkastningen er imidlertid mye bedre for selskapsobligasjoner. Fondet bestemte seg derfor for å forsøke å høste denne gevinsten. I gode tider er det liten forskjell på selskapsobligasjoner og statsobligasjoner, så ingen utenfor fondet la merke til dette.

Når et selskap begynner å få økonomiske problemer, begynner imidlertid obligasjonene å ligne mer og mer på aksjer. Da finanskrisen slo inn, ble den trygge obligasjonsporteføljen dermed veldig utsatt for svingninger i aksjemarkedet.

Finanskrisen avslørte dermed at fondet hadde brukt obligasjonsporteføljen til å høste en

risikopremie. Fondet la selv helt om på forvaltningen av obligasjonsporteføljen etter krisen, så det er klart at smellen også kom overraskende på fondet.

Å høste risikopremier er helt legitimt, men vi må vite om det. Det er også viktig å være klar over at det ikke trengs noe som helst kyndighet, dyktighet eller talent for å slå markedsindeksen ved å ta markedsrisiko.

Derfor blir det helt feil å ikke kontrollere for risiko. Det er full konsensus innen academia om at dyktighet skal måles ved å risikostjustere avkastningen. Professorene bak rapportene er enige i det. De mener likevel at når fondet tar mer risiko enn markedet, så er det en aktiv beslutning. «Aktiv avkastning» er ment å være et mål på det.

Feilgrepet som finanskrisen avslørte, viser hvor galt et slikt resonnement kan føre avsted. Med «aktiv avkastning» som prestasjonsmål forvandles fadesen på et merkelig vis til en bragd.

Dette er problematisk av to grunner.

■ For det første blir incentivene store til å ta mer risiko enn markedet på måter som ikke er lett å oppdage. Fondet må gjerne forsøke å høste risikogevinster. For å unngå nye tabber må det imidlertid gjøres i åpenhet. Resultatene bør rapporteres separat slik at omverdenen vet hva som foregår og slik at eventuelle nye feilsteg gjøres med åpne øyne.

■ For det andre bruker fondet sin «aktive avkastning» på 0,3 prosent til å argumentere for mer aktiv forvaltning. Faktum er at fondet samlet ikke har klart å levere meravkastning av betydning.

De samme resultatene kunne vært oppnådd med en «passiv» strategi – at fondet kun gjen-speiler markedet.

■ *Espen Sørnes, førstemanuensis ved Handelshøgskolen i Tromsø/UiT*

DN TALENT

Strid om lærer-audition

Testes: På Ullern videregående testes jobbsøkere i en skoletime for de fire jobb. Kunstig intelligens, mener fagforeningene. Mange dommere: Vegard Torp Lien (29) er på ansettelsesintervju til jobben som kjemilærer. Han blir evaluert av elever og ansatte.

Dette er en spesiell dag på Ullern videregående skole. Her er det ikke lærere som underviser, men jobbsøkere som prøver seg på å undervise. Det er en del av en metode som heter «lærer-audition». Det er en metode som har blitt prøvd ut på Ullern videregående skole i flere måneder. Her er det ikke lærere som underviser, men jobbsøkere som prøver seg på å undervise. Det er en del av en metode som heter «lærer-audition». Det er en metode som har blitt prøvd ut på Ullern videregående skole i flere måneder.

DN 25. april.

optimale hadde vært å la kandidaten prøve seg i jobben i for eksempel tre måneder. Dermed ville kandidaten få mulighet til å demonstrere sin evne til å skape relasjoner og godt samarbeid over tid. Spørsmålet er om fagforeningene er interessert i å innføre slike prøveperioder før fast ansettelse.

Det er viktig å merke seg at rektor Pål Riis og Ullern videregående skole ikke lar prøveundervisningen erstatte intervjuet, men snarere utfylle intervjuet slik at man sikrer seg et bedre

beslutningsgrunnlag.

Lærerjobben er en av de viktigste jobbene i samfunnet, og derfor er det naturlig at man gjør hva man kan for å velge de best egnede til denne rollen. Ullern videregående skole løfter her kvaliteten på lærerrekutteringen. Granås' innspill fremstår i denne sammenheng som flåsete og kunnskapsløst.

■ *Rune Rimol, partner og faglig ansvarlig i konsulentbyrået Assessit, som blant annet driver med lederutvelgelse.*

En glimrende idé

KORT SAGT

Viser til mandagens lederartikkel om mobile kunder.

Bankkunder er ikke mobile kunder, men mobilkunder er mobile kunder.

Hvorfor? Jo av den gode grunn at mobilkunder enkelt og

problemfritt tar med seg sitt gamle mobilnummer når de bytter operatør, dermed får du en sunn konkurranse i bransjen.

Bankene er livredde for konkurranse, det blir så mye ekstraarbeid som bankene må gjøre selv. Hadde man ikke visst bedre så kunne man ha trodd at bankene samarbeidet om å gjøre det vanskelig for kundene,

en slags hemmelig losje på bakrommet.

Det er ingen tekniske problemer ved å la kundene beholde sine gamle kontonummer ved bytte av bank.

I dagens leder står det at det kan være en god idé. Det er å ta i for svakt, det er ikke bare en god idé, det er en glimrende idé.

■ *Mats J.E. Dahl*